

Poučení z krizového vývoje 2023 - aneb co plyne z nominací soudců Ústavního soudu

- CZ24 News | 23. října 2023

ČESKO: Že nominace - a ba i schválení - soudce Vrchního soudu JUDr. Roberta Fremra na místo soudce Ústavního soudu byl průšvih, o tom není celkem pochyb. Paradoxem je, že to byl průšvih pro obě názorové strany, tedy pro jeho podporovatele i odpůrce, i když, pochopitelně, pro každého z jiného důvodu. Nominace byla nešťastná, následný „hon na Fremra“ byl rovněž krajně nešťastný a to, že Senátem schválený nový soudce Ústavního soudu na soud následně nenastoupil a svou - znovu - již schválenou nominaci stáhl, posunulo celý mechanismus navrhování, schvalování a jmenování soudcem Ústavního soudu někam úplně jinam. Kam, to si, upřímně řečeno, úplně jistá nejsem.

To, kam se rozhodování o složení Ústavního soudu posunuje, je zřetelnější z další „aféry“, kdy „našemu“ prezidentovi neschválil „náš“ Senát dalšího kandidáta. To „náš“ míním v tom smyslu, že na první, druhý, ba i patnáctý pohled by se mohlo zdát, že prezident a Senát jsou politicky jedno tělo a jedna duše, takže zásadní rozpor mezi těmito dvěma subjekty veřejné moci je, řekněme, udivující a nepředvídaný. Z neschválení nominanta JUDr. Simona soudcem Ústavního soudu - a to brutálně, totiž 23 hlasy ze 73 přítomných - mimo jiné vyplývá, že ona politická jednota není taková, jak by bývalo bylo možno na první pohled předpokládat. Senátoři hledí na integritu osobnosti. Hledí na to, jak se ten který kandidát choval před X lety, v dobách, kdy byl téměř dítě. (Pozoruhodné je, že u samotného prezidenta to nikoho až tak nezajímalo, respektive se naprostá většina národa spokojila s názorem, že „byl v bublině“ a tudíž „nevěděl“...) K šátrání po daleké minulosti se v případě kandidáta soudce JUDr. Simona přidal ještě jeden aspekt, a to v ještě podstatnější míře než u JUDr. Fremra. „Hříšné rozhodnutí“ prvního jmenovaného totiž bylo vydáno v dobách předlistopadových a v krátkosti je možno říci, že tehdejší režim jej významně či dokonce zásadně ovlivnil. Soudcovská činnost JUDr. Simona se oproti tomu odehrává v dobách demokracie a urputně hájené - a obhájené - nezávislosti soudců a soudů.

V případě JUDr. Simona byl jednou z takových zásadních judikatorních otázek jeho názor na náhradu škod, kterou se opakovaně ve svých rozsudcích zabýval. A tak jsme se v průběhu doby od dotyčného dozvídali o jeho výkladu třeba subjektivního promlčení pohledávek, a to ještě před splatností... Tím pan kandidát „nastavoval zrcadlo“ a hlavně stanovil jisté standardy, které mají dlouhodobý dopad na judikaturu. Ta se pak rozlézá i po velmi vzdálených končinách práva, jak se stalo, příkladmo, při řešení otázky subjektivní odpovědnosti státu za škodu podle 82/98 Sb. Jde to až tak daleko, že poškozený má povinnost - dle nejnovější judikatury, k níž zamítnutý kandidát významně přispěl - prokázat zlý úmysl orgánu veřejné moci, tedy úmysl státu poškodit poškozeného. To je přesně ten posun z objektivní do subjektivní (ne)odpovědnosti státu, která ovšem zásadním způsobem hraje do karet právě jedné ze stran, totiž státu. Prokázat subjektivní úmysl státu či jím pověřených osob, vykonávajících jménem státu veřejnou moc je totiž prakticky nemožné. Pakliže ovšem soudce, navíc soudce Nejvyššího soudu, zastává takové stanovisko, pak by měl být schopen je obhájit, a to z hlediska argumentů relevantních pro rozhodování Ústavního soudu, tedy z hlediska Ústavy, Listiny základních práv a svobod a mezinárodních lidskoprávních úmluv, kterými je Česká republika vázána. Což se ovšem nestalo ani omylem, pokud tam-tam ze Senátu duněly správně...

Volba kandidátů Ústavního soudu na posledních dvou případech obnažila útesy, mezi kterými jest kandidátovi proplout a poukázala na to, z jakých hlubin se tyto útesy vynořují.

Prvním problémem je, že tyto problémy se dlouhodobě vynořují z vod obecných soudů. Ty, jak

známo, nemívají k ústavnímu pojetí svých rozhodnutí příliš blízko – řídí se pozitivním právem, ke kterému z důvodu mi ne zcela pochopitelných Ústavu a další výše zmíněné relevantní součásti českého právního řádu příliš nezapočítávají. Něco jako právní filosofie či filosofie práva, onen zásadní a velmi z výšky působící nadhled, který má ovšem sjednocující, ba až transcendentní charakter, naprosté většině ne-li takřka všem soudcům obecných soudů zásadně a dlouhodobě chybí. Neplatí to jen pro soudce – platí to pro kandidáty ze všech právních oblastí. Jestliže prezident navrhuje kandidáta s odůvodněním, že „je to specialista na...“, je to obecně naprosto scestný způsob uvažování. Pravděpodobnost, že dotyčný nový ústavní soudce bude soudit případ „své specializace“ se limitně blíží nule, a i kdyby takový případ zcela náhodou soudil, nemůže jej soudit z hlediska zákonů, ale z hlediska Ústavy a porušení lidských práv. Právě vztah kandidáta k Ústavě ČR, k lidským právům, jeho porozumění bezmoci jedince (anebo i právnické osoby, leč osoby vždy podstatně slabší, než je sám stát) by mělo být úhelným bodem přezkoumávání „způsobivosti“ daného kandidáta pro funkci soudce Ústavního soudu. Což se ovšem naprosto neděje. Místo toho, jak se zdá, prezident sahá po „pozitivistických praktikách“ pohybujících se v úzkém profesním pásmu. Což se ovšem týká i navrhovaných advokátů...

U soudců obecných soudů pak přistupuje k „pozitivnosti“ ještě jeden aspekt: totiž jejich úplné odtržení od reality. Po třiceti letech působení v advokacii a vyšších tisících absolvovaných soudních jednáních se cítím být oprávněná trvat na svém tvrzení, že soudci jsou v podstatě „nesestřelitelní“. Pokud nepřijdou opakovaně do jednací síně „pod obraz boží“ či nezačnou do médií mektat zjevné zhovadilosti, jsou na hranici skutkových podstat trestných činů, mají setrvání v taláru zaručeno i tehdy, když by z „normálního“ pracovního poměru byli vyhozeni nikoliv ze dne na den, ale z hodiny na hodinu. Což vede k zásadní deformaci vnímání reality. Dalším zdrojem deformace soudců je fakt, že jejich zaměstnání je velmi osamělé. Zavření ve slonovinové věži (podpořené platy zcela se vymykajícími zkušenosti běžného smrtelníka) justičního systému, zcela vyloučení ze zpětné vazby (kromě toho, že jim odvolací soud „shodí“ jejich rozhodnutí, ale ani to není pro reflexi výkonu soudcovské funkce podstatné) tvoří sami další věže, často nikoliv však ze slonoviny, leč z materiálů ve svých důsledcích podstatně jiných, nevonných. Jak takovéto odtržení od reality vypadá bylo možno částečně shlédnout u JUDr. Fremra, v plné nahotě pak u JUDr. Simona. Když kvůli ničemu jinému, tak kvůli odhalení tohoto zásadního problému stojí ty senátní „grilovačky“ za to. Nastolují tak otázku, co dál s naším systémem obecného soudnictví a jak zabezpečit zpětnou vazbu našim soudcům, respektive, jak zajistit, aby naši soudci se brodili v exkrementech, do kterých upadají soudivší se strany, společně s těmito stranami, či, lépe řečeno, aby pro takovéto nevábné situace měli pochopení a soudili podle toho. Nabízí se zde několik řešení:

1. Zvednout věkovou hranici soudců, a to minimálně na 40 let. Věk obvykle přináší zkušenosti, ovšem pozor, nemusí to tak být. Jestliže v bratru 24 nebo 25 vyjdete právnickou fakultu a pak se již pohybujete jen po ose vyšší soudní úředník – čekatel na soudce (v lepším případě, toto už je prakticky vymírající druh) – asistent soudce, zkušenost nepřijde. Z justiční bubliny nevystřčíte nos a k prozření nemusí dojít ani v osmdesáti.
2. Věk nahradit praxí mimo justici. Tedy kandidáti by byli přinuceni „čuchnout k životu“ v jiných – výlučně právnických – profesích. Notáři, advokáti, státní zástupci, právníci státní správy, podnikoví právníci, prostě jak je libo, ale praxe, praxe, praxe... Práce s klienty a protistranami, nikoliv shlížení ex cathedra na účastníky, kteří se objeví, soudce je rozsoudí a oni zase zmizí, aniž by soud měl možnost (i v případě vlastního zájmu, který často reálně existuje, ale prostě vůbec nemá šanci být naplněn) získat poznatky o tom, jak jeho rozsudek funguje v praxi. To samozřejmě formou výběrových řízení.
3. Omezení soudcovského mandátu a opětovné volení soudce dejme tomu každých 10 let tak, jak tomu je v USA. To by mělo platit minimálně pro soudce vrchních a nejvyšších soudů, u kterých by měla pravidelně probíhat veřejná slyšení a měla by se veřejně probírat jejich judikatorní činnost.

Jsem si vědoma toho, že návrh jakéhokoliv zásahu do justice, zejména pak možnost dotknout se konkrétních osob jednotlivých soudců bude velmi pravděpodobně soudci samotnými vnímáno jako „zásah do jejich nezávislosti“. Avšak dle mého názoru je jejich „nezávislost“ nejvíce zasažena právě nyní, a to úplným vymizením (anebo alespoň neozbrojenému oku zvnějšku neviditelné, což vyjde nastejno) zpětné vazby. Rozpravy Senátu ohledně ústavních soudců pak jsou prakticky jedinou možností, jak se této zpětné vazby – alespoň ve vztahu k soudům a soudcům – dobrat. Proto Bohu (a Senátu) budiž za ně díky.

(Autorka je advokátka s třicetiletou praxí, v roce 2003 odmítnutá Senátem kandidátka na funkci soudce Ústavního soudu.)

AUTOR: Klára Samková

[ZDROJ](#)